

PAMMATA ANOTH MANH*

Μίσα σὲ τέτοια Θάλκους—δὲν ξέρω δὲν άγρια
ἢ ἡμερη—ἡθελχν οἱ ἀρχαῖοι Γυθεάτες πώς κάθεται
δὲ γερό· Νηρέας. βαστώντας τὴν παράδοση ἀπὸ τὸν
Οὐρηρο καὶ ἀπὸ τὰ λόγια τῆς Θέτιδας αὐμεῖς μὲν
νῦν δύτε θαλάσσης εὐρέα κόλπουν, οὐφόμενκί τε γέ-
ρονθ' ἀλιον καὶ δήματα πατερός. Σήμερα, βέβαιας
στὴ Θάλκους τους αὐτήν, εἴτε ἡμερη εἴτε άγρια, δὲν
κατοικοῦντες ἔλλοι γέροι ἀπὸ τοὺς τραχτολόγους· Που-
λιέζους καὶ ἔλλεις νύφες καὶ γοργόνες ἀπὸ τὶς ὁ-
ραῖες «γλῶσσες» καὶ τὰ νοστιμώτατα μπαρμπουύνια
τοῦ σημερινοῦ Γύθειου.

'Αλήθεια δέ τι καὶ τὸ ἀρχαῖο Γόθειο, οὐπως εἰπα
παρκτάνω, δὲν εἴταιν γιταὶ σιμένο δύο τὸ σημερινὸ
Μαραθώνης γιατὶ βέβαιας ἐ Ήρακλῆς καὶ ὁ Ἀ-
πόλλωνας ὑστερα ἀπὸ τὸ τρυμερὸ τοάκωμά τους
καὶ τὸ κακὸ γιὰ τὸν Τρίποδα, ἀφοῦ ἡμόνοιασαν καὶ
θέληταν γιὰ πινομή καὶ θύμηση τῆς ἀγάπης τους
νὰ γιτίσουν συντρόφικὴ ψιλὸς πόλη, δὲ θὰ δικλεγαν
τὴν ἔναδατη σημερινὴ καταραχιά, ποὺ οὔτε νερό,
(πηγὴ τοῦ Θεοῦ), οὔτε ἀγρού, οὔτε θέρατρο, οὔτε
ναού καὶ ιερὰ καὶ ἀγάλματας ('Απόλλωνος καὶ Ή-
ρακλέους, Διονύσου καὶ Καρνείου 'Απόλλωνος, 'Αμ-
μωνος καὶ 'Ασκληπιοῦ, Δήμητρος καὶ Ποτειδῶνος
γιατιάσχου) μποροῦσαν νὰ σταθοῦνε, διπως τὰ περι-
γράφει δ Πλυνεσκίας, ἀλλὰ τὴν ὅμορφη ἐκείνη το-
ποθεσία ποὺ είναι σχεδιασμένη καὶ γιὰ τὴν νέα πόλη
καὶ δύο βέβαιας καὶ οἱ νεώτεροι Γύθειτες θὰ κα-
τατυγήσουν γλήγορας καὶ θὰ κυτάξουνε νὰ τῆς δώ-
σουνε ζωὴ μὲ καθεὶς θυσία, ἐν θέλουσι νὰ τραβηγῇ κό-
σμο ξένο καὶ νὰ ψυχοταξῃ ἐμπόριο καὶ πράσιδο.

"Ας ζηρήσουν τὸ Μαραθώνιον καὶ τὸ νησί, τὸ Μεγάνιον καὶ τὴν Κρανάη, γιὰ τὴν ιστορία καὶ τὴν μυθολογία, γιὰ τὴν παρέδοση καὶ τὴν ποίηση. Καὶ μὲ τὸ δίκιο τους, γιατὶ ἔχουν τὴν ωραιότερη καὶ γλυκερότερη καὶ ποιητικώτερη παρέδοση γιὰ τὸ νησί τους αὐτὸ ἀπὸ αὐτὸν τὸν "Οὐηρὸν κρατώντας την. Πὼς σ' αὐτὸ ἔδω τὸ νησάκι, ἐκατὸ δύριων τόπο, πρωτόφριασε τὴ φωλιά του ἀνυπομονώντας ὁ Πάρις ἢ Ἀλέξαντρος, ἢ οὐδὲς τοῦ Πριάμου, δῆπας πρωτοκάθιμε στὴν ἀρχαία ιστορία, ὅντας ἐκλεψε τὴν 'Ελένη ἀπὸ τὸ Μενέλαο κ' ἔφευγε γιὰ τὸ βασιλιά του· αἰτεῖνθα, λέει κι ὁ περιηγητής, συγγε-

^{*)} Κοιταζε τὸ περιχωμένο φύλιο.

Հ Յ Թ Ա Յ Վ Ե Ր Ա Տ Ա .

Μιὰ γυναικα παχειά κι ἔγγελαδησια καθότανε
ἀπέναντι, στὴν πόρτα ἐνὸς σπιτιοῦ καὶ βύζαντε ἔνα
κιτρίνινο παιδί. Εἶφρου μιὰ ἀμάξια στοχαζτήσε αὐτό-
τομα δέκα βήματα μακριά ἀπὸ τὴν Χρυσούλα κι ὁ
ἀμάξις ἀρχισε νὰ δέρνει τ' ἀλογό του ἀλύπητα
καὶ νὰ τὸ βλαστημά. Τὸ κακόμοιρο τὸ ζώο εἶχε
γονατίσει χάμω καὶ δὲν μποροῦσε πιὰ νὰ σηκωθεῖ
καὶ μούγκριζε ἀπὸ τὸν πόνο καὶ τὰ μάτια του εἴ-
σανε πεταγμένη δῆμα ἀπὸ τὶς κόγχες τους, κατα-
κόκκινα — κι ὅχλος εἶχε στιχεῖ τριγύρω καὶ τόβλεπε
καὶ γελεῖσε. 'Η καρδιὰ τῆς Χρυσούλας πιάστηκε.
Ποὺ βρήκε τὴν δύναμη, πῶς μπόρεσε μίσχ σὲ τόσο
πλήθος νὰ προχωρήσει αὐτὴ καὶ νὰ φωνάξει·

— Ντροπή! Δέν τό λυπάστε; Βλέπετε, δὲν μπορεῖ!

"Ολοι στραφήκαν καὶ τὴν εἰδανε περίεργοι καὶ εὐ-
χαριστημένοι, γιατὶ τὸ θέαμα ἔπαιρε πιότερη κί-
νηση καὶ ἀρχίσαν νὰ τὴν περικυκλώνουνε καὶ αὐτή,
καὶ ἐτοι γενήκανε δυὸς κύκλοι γύρω σὲ δυὸς ζωντανὰ
πράματα, σακατεμένα καὶ ἐτοιμοθάνετα.

Τί είπε ὁ ἀμαξέας; Κάτι είπε ὁ ἀμαξέας καὶ
ξέσπασε σὲ δλους τὸ γέλοιο, ἐνα γέλοιο αὐθάδικο
καὶ κυνικό, κ' ἡ Χρυσούλα γίνηκε κατακόκκινη ἀπὸ

νισθαι πρῶτον». Καὶ γι' αὐτὸ ἔχετε καὶ νὰ καὶ τὸν ἀφιέρωσε στὴν προστατευτικὴ θεὰ ὅλων αὐτῶν τῶν βραμοδουλειῶν τὴν Ἀρροδίτη τὴν Μεγανίτιδα. Μὰ κι ὁ κακομολόης ὁ Μενέλαος ἐδεπὲ πάλε, ὁ στερα ἀπὸ δύχτω χρόνικ ἀφοῦ κυρίεψε τὸ "Ιλιο καὶ γύριζε νικητὴς στὴν πατρίδα του, ἔβγαλε τὸ μαράζι του κ' ἔστησε δυὸ μέλιστα ἀγάλματα στὴ Θέτιδα καὶ τὴ θεὰ Πρεξιδίκη· δὲν ξεύχω μόνον ἀπό τι πάστα εἰσαν· πέτρινη τὴν κοκκαλένια.

Τὸν νησὶ αὐτὸ σῆμαρα είναι θεοκτητία τῆς οἰ-
κογένειας Τζανετάκη: δὲν ξέρω διν στοὺς χρόνους ἐ-
κείνους εἴτανε πιὸ φυτεμένο, τουφωτὸ καὶ τερπνὸ γά-
να χρησιμέψη τέτοια φωλιὰ σὲ τέτοιο ἔρωτεμένο
ζευγάρι, καταδιωκόμενο μάλιστα: δὲν τὰ πιστεύω
ὅμως βλέποντας τις πέτρες καὶ τὰ βράχια τὰ ση-
μερνὰ διν καὶ σικσιμένης καὶ περιποιημένα πῶς ἕμε-
τίζουνε, αὔτε καριά μυστηριώδηκη σπηλιά, δίνοντας
γέννητη σὲ μύθο καὶ φαντασία. 'Απάνω σ' αὐτὴ τὴν
δημητρικὴν περιάδοσην μολογάνε μάλιστα ἐδῶ καὶ τοῦτο
τὸ ἀνίκηδοτο. Εἶχεν ἔρθει ἔνας ἄγγλος περιηγητής με-
τὸν Πλασανία καὶ τὸν "Ουρρο στὰ χέρια" ἦρθε καὶ
στὸ νησί, κ' ἔνας χπὸ τοὺς νοικοκυράλους του ἐλαβό-
τὸν κάποιον καὶ τόνε γυρίσκη σ' αὐτὸ καὶ νὰ τὸν περι-
ποιηθῇ. 'Ο Ἐγγλέζος τὸν παρακαλεῖ νὰ τοῦ δεξῆ τὸ
μέρος που σωστὰ σωστὰ ἔχρησίμεψε γιὰ κατα-
φύγειο τῆς Ελένης καὶ τοῦ Ἀλέξαντρου. 'Ο γέρος
Τζανετάκης κυτάζει ὀλόγυρά του καὶ δὲ βλέπει καὶ
νένα ἔξιρετικὸ καὶ ἀπόκρυφο μέρος. 'Ολο λάκα τὶ
νησὶ τὸν πηγαίνει λοιπὸν ἵσα στὰ σπίτι του στὸν
Πύργο, τὸν κατεβάζει στὴν κατώγα, τὸν ἀνεβάζει
στὴν κάμπχρα του, τόνε βγάζει στὴν ταράττα καὶ ἀπό-
κειθε σ' ἔνα μικρὸ περιβολάκι μὲ ληγους βασιλικούς
καὶ ματζουράνες μοσχομυρισμένο. 'Εδωπά, τοῦ λέει
εἴτανε καὶ γ': αὐτὸ βλέπεις κ' ἡ γριά μου ἔξαιρε
τικὰ τὸ περιποιεταὶ τὸ μέρος. 'Εμάζεψε ὁ Ἐγγλέ-
ζος λιθαράκια καὶ βασιλικούς ἀπὸ τὸ περιβολάκι
καὶ τ' ἀκρογιάλι: καὶ σὸν τὶ νὰ είπε καὶ νὰ ἔγραψε
γιὰ τὸ εὑρημά του! Δροσιὰ δύμως τὸ νησὶ δην νὰ
εἰπῆς: αἴπ' ὅλους τοὺς θαλασσινοὺς ἀέρηδες δέρνεται
λούσιμο, μπάνια, μάλιστα ὀλοτρόγυρα ἀκρογιαλιδί-
καὶ νερὰ σὰ διαμέντι που θέλοντας μὴ θέλοντας σε-
τραβάνε νὰ πέσης στὴν ἀγκελιά τους νὰ ζητήσῃς,
ἄν δχι τὴ θεὰ Θέτιδα καὶ τὸ γέρο Νηρέα, τὴν
κρυάδη τους καὶ τὸ ἀνηκοευφιστικὸ ἐκεῖνο ἔναντισθία
σμα, ὅστερχ ἡ ἐμπρὸς: ἀπὸ μιὰ μέρα φλογερὴ τοῦ
καλοκαιριοῦ. Βρέσκονται ἀπάνω κάμποσες ἐλιές,
μιὰ ἐκκλησία, δχι τῆς Ἀφροδίτης, ἀλλὰ τοῦ ἀγ-

ຕ່າງ ພົມວິຫຼາກ

— Ἀφῆσετέ με νὰ φύγω ! νὰ φύγω !

Φώναζε ή δύστυχη και προσπεκθούσε να κόψει τὸν κύκλο και να φύγει. Μάλιστα ο κύκλος στένευε γύρω της καθ' τὴν κλεισούσε πιὸ σφιγκτέ. Τόσο εὖ κολα δὲ χάνει ο κόσμος ἔνα ώρατο θέχμα.

— Ἐλα, κορίτσι μου, — καὶ τὴν χτύπησε στὸν
ῶμο χαδευτικά, — ἀφοῦ ἐπιμένεις, πάμε. Ἀπὸ τοῦ
χοντρογραμμῆα αὐτόν, καλύτερος πάλι· ίγώ δος ἀδύ-
νατος κι ἀν είμαι.

Κ' οι δύο χύνεις ζεκαρδιστήκανε στά γέλοια
για τό άστειο.

Κ' ἡ Χρυσούλα δὲν μπόρεσε πιά νὰ βαστάξει κι ἀρχίσε νὰ κλαίει. «Ολωνών οἱ καρδιές φτεροκο-πήσανε ἀπὸ τὴ χαρά. Τὸ θέαμα ἀρχίσε νὰ γίνεται ἀκόμα πιὸ ἴνδιαφέρον ἀπ' δ', τι φανταζόντανε. «Ολοι ἀφήκανε τὸν κύκλο τοῦ πληγωμένου ἀλόγου καὶ πήγανε στὸν κύκλο τῆς Χρυσούλας καὶ τοποθετη-θήκανε δεσμούσανε πιὸ καλά νὰ βλέπουν. «Οι χαράς μὲ τὸ ἀψηττό καπέλο καὶ τὰ ξύλινα χοντρο-

Νικόλα τῶν Θελασπινῶν, κάτι σπιτικὰ μισοχρα-
σμένη, ἵνα καρφενεδόκι κ' ἔνας πύργος πύργος μα-
νιάτικος, μὲ τὴν Φυλή χωρὶς κερκυρίδικα στέγη του,
μὲ τὰ δόντια του καὶ τὴν τεράτσα του, μὲ τὰ μι-
κρὰ παραθυράκια του καὶ τὶς πολεμίστρες του. Ὁ
πρῶτος πύργος ποὺ βλέπει κανεὶς ἅμα πατήσῃ τὰ
χωματὰ τῆς Μάνης καὶ ἀπὸ μακριὰ ἀκόμη, γιὰ νὰ
λάβῃ μιὰ ίδεα τῆς περιστρέψαντος ἐκείνης καὶ περήφα-
νης ἱστορίας της· στέκει τὸ δεῖγμα, ἡ σφραγίδα,
τὸ cachet, σὰ νὰ ποῦμε, τῆς οἰκοδομικῆς της, ποὺ
ἔπρεπε μὲ κάποιες παροχλλαγές, κατὰ τὴν γνώμην
μου, νὰ διατηρηθῇ καὶ στὶς νιώτερες οἰκοδομές του
τόπου. Ἀξιέπινη ἡ οἰκογένεια Τζανετάκη ποὺ ἐ-
φύλαξε ἔτοι ἀπειράγο αὐτὸ τὸ δεῖγμα κι αὐτὴ τὴν
παρακαταθήκη. Λίγε μάλιστα πὼς ἔνας ἐπιχειρημα-
τιας ίδω καὶ κάμπτοσα χρόνια θείλησε νὰ τὸ νοικιάσῃ
ἢ ἀγοράσῃ τὸ νυτὶ καὶ νὰ κάψῃ μπάνια καὶ ξενο-
δοχεῖο· καὶ δὲν ἔστερξε δ νοικούρης· σ' αὐτὸ δὲν
ζέρω θν ἔκκνει καλά. Μὰ τὴν ἀλήθεια, ἔνα κατά-
στημα Θελασπινῶν λουτρῶν, ἔνα καλὸ ξενοδοχεῖο ἰδῶ
πέρα δὲ θάτανε ἀστημη καλοκαιρινὴ διαμονὴ καὶ
ξενούρροστα καὶ ζανάστημα ὅλων τῶν ἀποπάνω βου-
νισιῶν καὶ στερ.ανῶν φραμελῶν ἔως τὴ Σπάρτη καὶ
Τριπολίτεα καὶ τῶν σκορπισμένων Μκνιάτων σὲ
διάφορα μέρη γιὰ ἑργασίες. Ἄλλα καὶ χειμωνάστικη
ἀκέμα τῶν ξένων, δεσ καὶ εἰς εἰναῖς λίγοι αὐτοί·
Γιατί, νὰ ποῦμε τὴν ἀλήθεια, κενό ποὺ λέιται σ'
αὐτὸν τὸν τόπο κι ἀπὸ τὰ πρῶτα είναι αὗτι· Ἐνα
ξενοδοχεῖο τῆς προκοπῆς.

Χώρια που τὸ νησὶ τώρα δὲν είναι νησί πιά. — Πέδας; — Νά· τὸ ἐνωταν μὲ τὴν ἀντικρυνὴ στεράζ μὲ ἔγχ ἐπιθαλάσσιο δρόμο, τὴ λεγόμενη. «Ἐνωση, ὡς 100 μέτρα. Κ' ἔγινε ἥπειρος, χερσόνησος. Πάτει λοιπὸν καὶ τὸ ποιητικό του γοῦντο, νὰ πηγαίνης ἐκεῖ μὲ μιὰ βρύκουλα μὲ λίγες κουπίες, δισ λίγες κι ἵν εἰσαν, μὲ τὰ πανιάκι, μὲ τὶς βόλτες. Τώρα μιὰ ἀδρασκελιά μὲ τὰ πίδια σου καὶ καταπέτησες τὸ ἐρημικὸ καταφύγιο τοῦ Πάρη καὶ τῆς Ἐλένης. «Αλλη μιὰ ἀδρασκελιά, γυρίζεις καὶ βρίσκεσαι στὸ Μαραθωνῆσι, τὸ «Μιγώνιον», τὸ δρόμο τοῦ Μαυρο-βουνοῦ, ἀποκάτω ἀπὸ τὸ «Λακρίσσιον», τὸ δρόμο που τραβήξει κατὰ τὴν Τσίμοβχ, τὴν Ἀρεόπολη, τὸ Οἴ-τυλο, τὶς ἀργαλεις γωρες Τευθρώνην καὶ Πύργον, Οἴτυλον καὶ Λευκτρά.

Αλλὰ γιὰ τοῦτα τὰ μέρη, καθὼς καὶ γιὰ τὴ σημερνὴ ἔψη καὶ κατάσταση τοῦ Γύθειου. σ' οὐλλα

πάποιτσα, κατέβηκε ἀπό τὸ ἀμάξιν, πληγίασε καὶ
μὲ τὰ ξερά του τὰ πετσωμένα χέρια χτυποῦσε
σιγὰ σιγὰ στὸν θώρακα τὴν Χρυσούλα καὶ τὴν παρηγο-
ροῦσε χοροῖθεντικά :

— Σωπχ σύ, μικρούλα μου... σωπά! σωπχ!
Ήγιανε κι ξέλλοι. "Ολος γελούστανε, τώρα μόλις
είχανε πορφέτε κ' είτικνε όλοι: χαρούμενοι κι άρχι-
σανε σάν τσάκισμα τραγουδιού νά λένε όλοι ρυθ-
μικά:

— Σώπω ! σώπω !
(Θέ μου ! τι μαρτύριο θέτανε η ζωή, &ν δὲν
ύπηρχε διάνατος !)

"Ανοίξε μὲ τὰ χέρια της, μὲ τοὺς ἀγκώνες της, ἀπελπισμένη, δρόμο νὰ ξεφύγει, νὰ σωθεῖ. Βρῆκε κάποια χχαμάδα στὸν κύκλῳ κ' ἔρυγε. Κι ἀρχισε νὰ τρέχει γιὰ νὰ γλυτώσει ἀπὸ τὰ γέλοια καὶ τὰ λόγια ποὺ τρέχαινε ξυπίσω της καὶ τὴν κυνηγού-

Στοῦ Γοργία! Καὶ νὰ μὴν τὸ σκεφτεῖ παρὰ τώρα! Ἐκεὶ μποροῦσε νὰ καταφύγει, νὰ ξαποστάσει, ώς ν' ἀποτολμήσει τὸ βράδι; νὰ πάει σπίτι της. "Ω! νὰ καθίσει, νὰ ξεκουραστεῖ, νὰ φύγει ἀπὸ τὸ πλῆθος, νᾶχει ἀπέναντι της ἔναν ἀνθρωπὸν ἄλλου καιροῦ κι ἄλλου κόσμου, ποὺ νὰ τὴ λυπηθεῖ καὶ νὰ

